

Yttrande avser ert dnr KN2023/02811

Luleå tekniska universitet yttrar sig härmed över rapporten *Framtidens kapacitetsmekanism för att säkerställa resurstillräcklighet på elmarknaden*. Universitetet tillstyrker förslaget med en fortsatt kapacitetsmekanism efter den 16 mars 2025, men anser att den nuvarande effektreserven fungerar bra och det är rimligt att fortsätta med en sådan riktad kapacitetsmekanism.

Bakgrund

En viktig utgångspunkt är att den nordiska elmarknaden har fungerat väl i årtionden och att det nuvarande upplägget stämmer väl överens med EU:s regler för hur elmarknader ska fungera. Under 2022 drabbades den europeiska elförsörjningen av tre påtagliga chocker på kort tid – dels Rysslands invasion av Ukraina som drev upp naturgas- och oljepriserna, dels ovanligt låga vattennivåer i de norska dammagasinen som gjorde att den norska vattenkraften inte kunde producera i normal omfattning, dels värmebölja i Frankrike som gjorde att den franska kärnkraften hade problem med kylningen och därför inte heller kunde producera i normal omfattning. De tre chockerna samtidigt skulle ha skapat problem för elförsörjningen i Europa oavsett vad Sverige, Norden och EU hade haft för elmarknadsdesign. Att det aldrig blev nödvändigt med ofrivilliga fränkopplingar av elanvändare i Sverige, utan att det bara stannade vid prat, är snarast ett tecken på att det svenska och nordiska upplägget klarade en svår kris ganska bra.

Det är viktigt att undvika åtgärder där en serie extrema chocker som den under 2022 leder till att vi genomför genomgripande förändringar i ett upplägg som i grunden fungerar bra. En marknadsomfattande kapacitetsmekanism skulle behöva finansieras antingen genom subventioner eller genom högre genomsnittliga elpriser för konsumenterna, och även en sådan mekanism skulle innebära ytterligare höjda priser i bristsituationer. Det skulle därmed dels i längden bli sämre för elkunderna, dels innebära ett avsteg från EU:s principer för hur elmarknader bör fungera. Det är bättre att fortsätta med en riktad kapacitetsmekanism och därmed behålla dagens effektreserv, förbättra överföringskapaciteten i stamnätet och eventuellt se över tillståndsprocesser för att göra det lättare att etablera ny elproduktion.

Bilaga 2 Frågor

Övergripande vägval

Fråga 1: Ser ni ett behov av en fortsatt kapacitetsmekanism efter den 16 mars 2025?

Ja, den nuvarande effektreserven fungerar bra och det är rimligt att fortsätta med en sådan.

Fråga 2: Bör det införas en marknadsomfattande kapacitetsmekanism?

Nej, dagens riktade mekanism i form av effektreserven fungerar bra.

Fråga 3: Bör det nuvarande mandatet för Svenska kraftnät utökas till att planera, utforma och vid behov upphandla en kapacitetsmekanism så att tillförlitlighetsnormen uppfylls på kort och lång sikt?

Nej

Designval för en marknadsomfattande kapacitetsmarknad

Frågorna i detta avsnitt är ställda utifrån designval givet att en marknadsomfattande kapacitetsmarknad ska införas. Universitetet anser inte att detta är önskvärt, men lämnar ändå förslag till svar på några av delfrågorna.

Geografisk uppdelning och hantering av överföringskapacitet inom Sverige

Fråga 4: Bör en eventuell kapacitetsmarknad utformas med en geografisk uppdelning inom Sverige?

Så länge överföringskapaciteten i stamnätet leder till en geografiskt fragmenterad svensk elmarknad är det rimligt att en eventuell kapacitetsmekanism också är geografiskt uppdelad.

Fråga 5: Bör i så fall den geografiska uppdelningen av en kapacitetsmarknad utgå ifrån elområdesindelning, eller har ni alternativa förslag avseende geografisk avgränsning?

Uppdelningen bör i första hand följa elområdesindelningen. Om skillnader inom ett elområde är så stora att det är aktuellt med en uppdelad kapacitetsmekanism inom ett elområde bör det leda till en uppdelning även av elområdet.

Fråga 6: Har ni synpunkter på hur överföringskapacitet inom Sverige bör hanteras inom ramen för en kapacitetsmarknad?

Nej.

Utländskt deltagande

Fråga 7: Vilka synpunkter har ni på gränsöverskridande (utländskt) deltagande på en svensk kapacitetsmarknad?

Utländskt deltagande kommer i praktiken knappast att öka den svenska kapaciteten i allmäneuropeiska bristsituationer som den under 2022.

Centraliserad eller decentraliserad kapacitetsmarknad

Fråga 8: Om en kapacitetsmarknad införs, har ni synpunkter på om en centraliserad upphandling av kapacitet eller en decentraliserad modell är att föredra? Givet att en kapacitetsmarknad införs talar praktiska erfarenheter för att en centraliserad upphandling skulle fungera mindre dåligt än en decentraliserad sådan.

Incitament för att vara tillgänglig

Fråga 9: Bör finansiella återbetalningskrav vid höga priser i form av s.k. tillförlitlighetsoptioner införas?

Svenska kraftnäts argumentation för en sådan utformning verkar rimlig.

Fråga 10: Under förutsättning att tillförlitlighetsoptioner införs, bör det kombineras med krav på tillgänglighet och straff för otillgänglighet vid deklarerade ansträngda situationer? Ja, annars finns strängt taget nästan ingen mening alls med en kapacitetsmekanism – men dagens elmarknad skapar redan starka incitament för tillgänglighet vid bristsituationer.

Fråga 11: Under förutsättning att tillförlitlighetsoptioner införs, hur bör lösenpriset definieras ("metod") och/eller vilken nivå på lösenpriset är lämpligt?

Inga synpunkter.

Fråga 12: Under förutsättning att tillförlitlighetsoptioner införs, hur bör efterfrågeresurser hanteras i förhållande till tillförlitlighetsoptioner?

Inga synpunkter.

Fråga 13: Vilka för och nackdelar ser ni med att införa en stop-loss mekanism för återbetalningar från tillförlitlighetsoptioner och/eller straff vid icke-leveranser? Eventuella synpunkter på utformningen av en sådan stop-loss mekanism?

Inga synpunkter.

Produktdefinition och miljökrav vid upphandlingen

Fråga 14: Bör en marknadsomfattande kapacitetsmekanism utformas utifrån en eller flera produkter?

Så få produkter som möjligt är att föredra.

Fråga 15: Vilka aspekter är viktiga att beakta vid fastställande av kapacitetsfaktorer?
Inga synpunkter.

Fråga 16: Bör en nationell kapacitetsmekanism ha ett lägre gränsvärde än de generella EU-kraven för hur mycket koldioxid en anläggning maximalt får släppa ut? Hur lågt bör gränsvärdet vara och varför?

Med tanke på att både Sverige och EU strävar efter nollutsläpp inom relativt kort tid (kortare än många nya anläggningars tekniska livslängd) vore det djupt olyckligt om en kapacitetsmekanism skulle uppmuntra investeringar i nya anläggningar som släpper ut koldioxid. Det skulle i förlängningen nästan säkert leda till framtida krav om undantag som låter anläggningarna drivas vidare. Ett gränsvärde för utsläpp från nya anläggningar bör därför sättas mycket lågt, helst vid noll.

Auktionsdesign

Fråga 17: Bör auktionsdesignen baseras på marginalpris, betalning enligt bud eller annat alternativ, exempelvis en differentiering mellan existerande och nya resurser?
Svenska kraftnäts argumentation för marginalpris är rimlig.

Fråga 18: Vilka möjligheter ser ni att det finns för att reglera budgivningen för att begränsa eventuella problem med marknadsmakt under marginalpris respektive för att säkerställa kostnadsriktiga bud under betalning enligt bud?

Detta (risken att stora aktörer kommer att kunna påverka prissättningen) är ett av många argument mot en kapacitetsmekanism och kan kanske hanteras genom ett komplicerat prissättningsförfarande, men bättre vore att inte ha en kapacitetsmekanism alls.

Fråga 19: Bör existerande produktionsresurser som inte deltar på kapacitetsmarknaden implicit räknas in i utbudskurvan som nollbud och utan kapacitetsbetalning?

Om vi alls ska ha en marknadsomfattande kapacitetsmekanism så bör befintliga produktionsresurser givetvis räknas med i kalkylerna på något sätt.

Fråga 20: Bör det införas krav på deltagande i kapacitetsmarknaden från existerande produktionsresurser?

Nej, om man måste tvinga producenter att delta är det ett tecken på ett misslyckande

Fråga 21: Har ni synpunkter avseende vilken typ av auktionsmodell som skulle vara att föredra för en svensk kapacitetsmarknad (single-round sealed bid, multi-round descending clock eller annat alternativ)?

Inga synpunkter.

Kontraktslängd och auktionens framförhållning

Fråga 22: Vad anser ni är en lämplig framförhållning för kapacitetsauktionerna?

Inga synpunkter.

Fråga 23: Vad anser ni är lämpliga kontraktslängder för kapacitetskontrakt samt vilka eventuella tröskelvärden bör tillämpas?

Inga synpunkter.

Finansiering av kapacitetsmekanism

Fråga 24: Är det ändamålsenligt att nettokostnaden för en kapacitetsmarknad finansieras via en avgift på balansansvariga eller på nätföretagen?

Inga synpunkter – i praktiken kommer kostnaden för kapacitetsmekanismen att belasta slutkunderna förr eller senare oavsett formell utformning.

Fråga 25: Bör avgiften för att täcka nettokostnaden för en kapacitetsmarknad vara reglerad gentemot slutkund, dvs. att avgiften direkt vidareförs till slutkund?

Inga synpunkter. – i praktiken kommer det att vara slutkunderna som får betala oavsett hur den exakta utformningen ser ut

Fråga 26: Bör eventuella överintäkter från en kapacitetsmarknad (vid höga priser) återföras till kunderna direkt eller via en reduktion av framtida avgifter?

Inga synpunkter.

Fråga 27: Vid en direkt återföring, hur bedömer ni de administrativa kostnaderna för ett nätföretag eller balansansvarig/elleverantör att hantera en sådan process?

Inga synpunkter.

Fråga 28: Bör finansieringen ske uppdelat utifrån kapacitetsmarknadens geografiska indelning, eller bör finansieringen vara solidarisk över hela kundkollektivet

Det är rimligare med en geografisk uppdelning i och med att kapacitetsbehoven ser olika ut i olika elområden.

I detta ärende har rektor Birgitta Bergvall-Kåreborn beslutat, Marie Larsson har föredragit. I den slutliga beredningen har också Jesper Stage, professor i Nationalekonomi deltagit.